

Súd: Krajský súd Bratislava
Spisová značka: 6Co/65/2019
Identifikačné číslo súdneho spisu: 1614204335
Dátum vydania rozhodnutia: 25. 11. 2020
Meno a priezvisko sudcu, VSÚ: JUDr. Zuzana Kučerová
ECLI: ECLI:SK:KSBA:2020:1614204335.1

ROZSUDOK V MENE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Krajský súd v Bratislave v senáte zloženom z predsedníčky senátu JUDr. Zuzany Kučerovej a členov senátu JUDr. Martina Murgaša a Mgr. Jany Janics Bajánkovej v právnej veci žalobcu: H. U., B.. X.X.XXXX, X. L. Š. XXX, zastúpený advokátom Mgr. Dávid Štefanka, so sídlom Kutlíkova 17, Bratislava, za účasti osobitného subjektu na strane žalobcu European Roma Rights Centre, Wesselényi utca 16, Budapešť proti žalovaným: 1/ Základná škola Plavecký Štvrtok, so sídlom Plavecký štvrtok, zastúpená advokátom Mgr. Peter Árendacký, so sídlom železničiarska 13, Bratislava, 2/ Slovenská republika, zastúpená Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, so sídlom Stromová 1, Bratislava, o žalobe vo veci súvisiacej s porušením zásady rovnakého zaobchádzania, na odvolanie žalobcu proti rozsudku Okresného súdu Malacky zo dňa 17.5.2018, č.k. 5C/212/2014-460, takto

rozhodol:

I. Odvolací súd rozsudok súdu prvej inštancie **p o t v r d z u j e .**

II. Žalovanému 1/ sa priznáva voči žalobcovi nárok na náhradu trov odvolacieho konania v plnom rozsahu.

O výške náhrady trov konania rozhodne súd prvej inštancie po právoplatnosti rozhodnutia, ktorým sa konanie končí, samostatným uznesením, ktoré vydá súdny úradník.

III. Žalovanému 2/ sa nárok na náhradu trov odvolacieho konania nepriznáva.

o d ô v o d n e n i e :

1. Napadnutým rozsudkom súd prvej inštancie zamietol žalobu, ktorou sa žalobca domáhal určenia, že žalovaný 1/ jeho umiestnením do špeciálnej triedy porušil zásadu rovnakého zaobchádzania a dopustil sa tak jeho diskriminácie ako príslušníka rómskeho etnika z dôvodu jeho etnickej príslušnosti; jeho umiestnením do špeciálnej triedy porušil právo na rešpektovanie súkromného života podľa článku 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd; určenia, že žalovaný 2/ umožnením jeho umiestnenia do špeciálnej triedy porušil zásadu rovnakého zaobchádzania a dopustil sa tak nepriamej diskriminácie žalobcu, ako príslušníka rómskeho etnika z dôvodu jeho etnickej príslušnosti; umožnením jeho umiestnenia do špeciálnej triedy porušil právo na rešpektovanie súkromného života podľa článku 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd; náhrady za stratu na zárobku v jeho profesionálnom živote, vyplývajúceho z jeho nižšieho vzdelania podľa úvahy súdu, a napokon voči žalovanému 1/ sa domáhal uverejnenia plného znenia rozsudku v Učiteľských novinách formou platenej inzercie s anonymizovaním osobných údajov do 30 dní od právoplatnosti rozsudku.

2. Z vykonaného dokazovania súd prvej inštancie skutkovo zistil, že žalobca bol žiakom špeciálnej triedy Základnej školy P. L. Š., povinnú školskú dochádzku začal v školskom roku XXXX - XXXX a skončil v školskom roku XXXX-XXXX. Po absolvovaní nultého ročníka žalobca pokračoval ako žiak v

bežnej triede v 1. ročníku. Od školského roka XXXX-XXXX schválil zriaďovateľ žalovaného 1/ - Obec L. Š. so súhlasom Krajského školského úradu špeciálnu triedu pre žiakov s mentálnym postihnutím. Všetci žiaci, ktorí sa dostavili na zápis do 1. ročníka u žalovaného 1/ absolvovali psychologické vyšetrenie na posúdenie školskej zrelosti. Na základe takéhoto vyšetrenia bol žalobca zapísaný do nultého ročníka a po jeho absolvovaní bol zapísaný do 1. ročníka bežnej triedy. V priebehu 1. ročníka dňa XX.X.XXXX na žiadosť žalovaného 1/ bol žalobca vyšetrený Pedagogicko-psychologickou poradňou s Centrom výchovnej a psychologickéj prevencie P. T. z dôvodu jeho vyučovacích problémov. Výsledkom testu bolo, že „žiak sa na úlohu dokázal sústrediť, ale výdrž pri zmysluplnej činnosti bola slabá. Verbálne inštrukcie v performačných subtestoch vždy nepochopil. V psychologickom teste podal vyrovnaný výkon v prospech verbálnej časti. Celkovo sa intelektová kapacita pohybuje v pásme mentálnej retardácie ľahkého stupňa. Verbálne IQ je v pásme výraznej zaostalosti, performačné IQ sa pohybuje v pásme MR ľahkého stupňa. Horšie výkony podal v subtestoch citlivých na organicitu.“ S ohľadom na zistené výsledky bolo výsledkom vyšetrenia odporúčanie preradiť žalobcu do špeciálnej základnej školy. Dňa 18.04.2006 bol žalobca vyšetrený aj špeciálnopedagogickou poradňou pri Špeciálnej základnej škole, L. XX/X P. T. so záverom: „Vzhľadom na vyššie uvedené zistené skutočnosti, musíme konštatovať, že žiak má v požadovaných vedomostiach nedostatky, aktuálne vôbec neovláda učivo 1.ročníka ZŠ. V školskom roku XXXX-XXXX odporúčame žiaka prijať do 2.ročníka ŠZŠ“. Dňa 27.06.2016 podpísala matka žalobcu I. Z. žiadosť o preradenie dieťaťa (žalobcu) do špeciálnej triedy ZŠ. Táto žiadosť bola prerokovaná žalovaným 1/ dňa 12.09.2006 so záverom prijať žiaka do špeciálnej triedy ZŠ. Žalobca bol následne psychologicky testovaný dňa 10.06.2009 v CPPPaP P. T. na žiadosť rodiča (matky), ktorá bola pri vyšetrení, a to z dôvodov „osobnostných problémov dieťaťa“ so záverom vyšetrenia: „Oneskorený vývin schopností. Osobnosť s prejavmi živosti. Dieťa udáva strach z učiteľa, výrazné prejavy depresivity nie sú prítomné.“ Ďalšie vyšetrenie sa uskutočnilo v CPPPaP P. T. dňa 12.11.2009 na žiadosť školy pre problémy so správaním žalobcu so záverom „oneskorený vývin schopností. Osobnosť s prejavmi živosti, má unáhlené neuvážené reakcie.“ Žalobca bol vyšetrený dňa 20.01.2011 v CPPPaP P. T. rovnako pre osobnostné problémy, a to na žiadosť školy pre problémy s písaním a čítaním so záverom: „úroveň všeobecných rozumových schopností sa t. č. pohybuje v pásme ľahkej mentálnej retardácie u žiaka s prejavmi nekľudu a zníženou vôľovo-motivačnou zložkou osobnosti“. Opäť boli navrhnuté odporúčania. Žalobca bol na žiadosť matky vyšetrený aj dňa 23.06.2011 detským centrom Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie v X., a to psychologičkou L.. T.. Š., S.. a T.. T.. W., špeciálnym pedagógom. Záverom vyšetrenia bolo, že žalobca je „s intelektovým vývinom v norme, s nerovnomerným profilom výkonov v jednotlivých oblastiach, s parciálnymi problémami v grafo-a vizuomotorike, suspektná vývinová porucha učenia“. Dňa 18.10.2011 bolo vykonané Centrom špeciálno-pedagogického poradenstva pri Spojenej škole, L. XX/X P. T. ďalšie psychologické vyšetrenie na posúdenie intelektových schopností žalobcu, ktorého záverom bolo: „Aktuálne nameraná intelektová kapacita sa pohybuje v pásme ľahkej mentálnej zaostalosti. H. je správne zaradený do X. ročníka špeciálnej triedy, kde je vzdelávaný podľa učebných osnov A variantu. Na základe upozornení, smerujúcich na H. agresívne správanie sa odporúča návšteva pedopsychiatra, keďže správny morálny vývin je dôležitou súčasťou pre fungovanie a správne zaradenie v spoločnosti“. Dňa 18.10.2011 bolo vykonané Centrom špeciálno-pedagogického poradenstva pri Spojenej škole P. T., rediagnostické vyšetrenie za účelom zistenia aktuálneho stavu vedomostí so záverom: „na základe zistených skutočností a záveru psychológa bolo konštatované, že žalobca je správne prijatý do špeciálnej triedy X.ročníka a vzdelávaný podľa variantu A“.

3. V dôvodoch napadnutého rozsudku súd prvej inštancie poukázal aj na výpoveď svedkyne L.. J. W., riaditeľky CPPPaP P. T., L.. U. X., pracovníčky CPPPaP P. T., L.. N. Š., klinického pedagóga CPPPaP P. T., T.. X. Ž., špeciálnej pedagogičky Centra špeciálno-pedagogického poradenstva, T.. I. O., bývalej pracovníčky Centra špeciálno-pedagogického poradenstva pri Spojenej škole P. T. a L.. T. Š..

4. Právne odkazujúci na § 3 ods. 2, § 32a ods. 1,2,3, § 32b ods. 1, 2 zák. č. 29/1984 Zb., § 2 ods. 1, § 2a ods. 2, §3 ods. 1, ods. 3, §5 ods. 1, 2, § 9 ods. 1, 2, §11 ods. 2 Antidiskriminačného zákona č. 365/2004 Z.z., čl. 12 ods. 1, 2, čl. 33, čl. 42 ods. 1, 2 Ústavy SR, dospel súd prvej inštancie k záveru o nedôvodnosti žaloby. Skonštatoval, že žalobca bol zaradený na začiatku svojej povinnej školskej dochádzky do nultého ročníka v súlade so Školským zákonom, pričom následne pokračoval v 1. ročníku bežnej školy. Vzhľadom na problémy vo vzdelávacom procese bol následne testovaný a na základe týchto výsledkov preradený do špeciálnej triedy základnej školy, pričom v špeciálnych triedach základnej školy pokračoval až do ukončenia povinnej školskej dochádzky. Súd prvej inštancie uviedol, že žalovaný 1/ nemal možnosť ovplyvniť existujúcu právnu úpravu a ani odborne zistené schopnosti žalobcu. Ozrejmil, že žalobca síce

tvrdí, že došlo v jeho prípade k diskriminácii, ale v tomto smere nepredložil také dôkazy, z ktorých by bolo možné usúdiť, že k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania v jeho prípade skutočne došlo. Poukázal na to, že žaloba je postavená na skutkovom tvrdení, že žalobca vyrastal v rómskej rodine, kde sa hovorilo rómskym jazykom a západoslovenským dialektom a len veľmi slabo ovládal slovenský jazyk a preto zisťovanie jeho schopností nebolo objektívne a bolo zaujaté. Z vykonaného dokazovania (výsluchom otca žalobcu a žalobcu) však vyplynulo, že rómsky jazyk žalobca a jeho rodičia neovládajú a preto ho nepoužívajú ani v domácom prostredí. Naopak, pri vyšetreniach bolo zistené, že žalobca slovenský jazyk ovláda pomerne dobre. Ďalším argumentom žaloby, ktorým bola zdôvodnená diskriminácia žalobcu bolo, že v nultom ročníku, prípadne v špeciálnej triede, ktorú navštevoval, je nadmerné zastúpenie rómskych detí, avšak ani tento argument súd prvej inštancie nepovažoval za relevantný. Skonštatoval, že žalovaný 1/ je čisto rómskou školou a teda neprichádza do úvahy žiadna segregácia. Skutočnými dôvodmi pre zaradovanie žiakov do procesu vyučovania, ako to bolo aj v prípade žalobcu, boli schopnosti detí a nie iné dôvody, už vonkoncom nie diskriminačné dôvody. Súd prvej inštancie dodal, že v konaní vypočutí svedkovia zhodne potvrdili, že v procese testovania žiakov všeobecne, teda pri zisťovaní ich schopností, nehrá žiadnu úlohu to, či ide o rómske dieťa alebo o iné dieťa, v prípade žalobcu teda nejde o osobu, ktorá by „trpela“ slovenským školským systémom, práve naopak, žalobca nevyužil možnosti, ktoré mu existujúci školský systém ponúkol. Z listinných dokladov mal súd prvej inštancie za preukázané, že v prípade žalobcu išlo o komplikovanú osobnosť, ktorá spôsobila mnohé problémy pedagogickým pracovníkom zapojeným do jeho vzdelávania a aj svojim spolužiakom.

5. Súd prvej inštancie akceptoval názor, že pri vzdelávaní rómskeho etnika mohli štátne inštitúcie urobiť viac, nakoľko problémy so vzdelávaním najmä Rómskej národnostnej menšiny sú obrovské, čo opakovane konštatovali medzinárodné inštitúcie a ombudsmanka. Táto okolnosť však bez ďalšieho neznamena, že v prípade žalobcu, u ktorého bola za účasti rodičov opakovane zisťovaná jeho intelektová a vedomostná úroveň, sa žalovaný 1/, 2/ dopustili jeho diskriminácie. Vzhľadom na uvedené súd prvej inštancie žalobu v časti, ktorou sa žalobca domáha určenia jeho priamej a nepriamej diskriminácie v súvislosti s jeho zaradením do špeciálnej triedy, ako aj následnej straty na zárobku zamietol.

6. Súd prvej inštancie zamietol aj tú časť žaloby, ktorou žalobca žiadal uložiť žalovanému 1/ povinnosť uverejniť formou platenej inzercie v Učiteľských novinách plné znenie tohto rozsudku s anonymizovaním osobných údajov, keďže nedisponuje právomocou, ktorou by takúto povinnosť mohol uložiť vo vzťahu k tretej osobe (vydavateľ novin), ktorá nie je stranou sporu.

7. O trovách konania súd prvej inštancie rozhodol podľa § 257 C.s.p., keď v charaktere sporu (žaloba vo veci súvisiacej s porušením zásady rovnakého zaobchádzania) videl dôvody hodné osobitného zreteľa, pre ktoré procesne úspešným žalovaným 1/, 2/ náhradu trov konania nepriznal.

8. Proti tomuto rozsudku podal včas odvolanie žalobca a navrhol odvolaciemu súdu, aby napadnutý rozsudok súdu prvej inštancie zmenil tak, že žalobe vyhovie. Dôvodil, že napadnutý rozsudok je nepresvedčivý, uvádza len argumentáciu žalobcu a žalovaných, avšak právna úvaha súdu, resp. odôvodnenia v intenciách ust. § 220 ods. 2 C.s.p. absentuje. Arbitrárnosť postupu súdu prvej inštancie spočíva podľa žalobcu aj v tom, že si postupne osvojoval argumentáciu znejúcu v neprospech žalobcu, avšak jeho tvrdenia, resp. na v jeho prospech znejúce dôkazy neprihliadal, čo evokuje porušenie zásady rovnosti zbraní. Namietal, že súd prvej inštancie nevidel pochybenia zo strany žalovaných a to napriek množstvu dôkazov vykonaných v rámci konania, ktoré jednoznačne preukazujú, že v danom prípade žalovaný 1/ a 2/ porušili jeho právo na rovnaké zaobchádzanie a zároveň zasiahli do práva na ochranu súkromia a to tým, že žalovaný 1/ preradil žalobcu do špeciálnej triedy, ktorú navštevovali takmer výlučne rómske deti len na základe dvoch diagnostických testov, bez informovaného súhlasu zákonného zástupcu žalobcu, keď následne žalobcu niekoľko rokov nerediagnostikovali, čím sa zasiahlo do jeho práva na osobný rozvoj chránený čl. 8 Dohovoru. Umiestnenie žalobcu do špeciálnej triedy negatívne vplývalo na jeho ďalšie vzdelávacie aj pracovné možnosti. Napriek tomu, že opakovane poukazoval na prechod dôkazného bremena na žalovaného ako to vyplýva z § 11 ods. 2 zákona č. 365/2004 Z.z., toto jeho tvrdenie zostalo bez povšimnutia. Obrátenie dôkazného bremena súd nielenže neaplikoval ale v napádanom rozsudku sa s ním vôbec nevysporiadal. Žalobca ďalej argumentoval tým, že v čase jeho zaradenia do nultého ročníka, resp. následne do špeciálnej triedy žalovaný 1/ nebol čisto rómskou školou, ale k tomu došlo až v dôsledku odlivu nerómskych detí. Vytvorenie školy navštevovanej výlučne rómskymi deťmi je jasným príkladom segregácie a dôvody uvádzané žalovaným

1/ teda údajné duševné schopnosti rómskych detí sú výlučne segregáčnymi dôvodmi. Žalobca poukázal na rozsudok Krajského súdu v Prešove sp. zn. 20 Co/126/2012 vo veci segregácie na Základnej škole s materskou školou Š. T., v ktorom odvolací súd zdôraznil, že len existencia rómskej triedy, resp. rómskeho podlažia nie je stav normálny a musí sa zmeniť. Namietal, že súd prvej inštancie bez ďalšieho prijal tvrdenia svedkov, ktorí testovali žalobcu a nevysporiadal sa s dôkazmi, ktoré potvrdzujú, že testovanie (diagnostika) nebolo kultúrne a sociálne neutrálne a má negatívny dopad predovšetkým na rómsku menšinu. Vo vzťahu k nedostatkom testovania bolo v rámci konania vykonaných niekoľko dôkazov, napr. články J. L. P. J., S., výpoveď svedkyne L. T. Š. zo dňa 31.1.2017, ktorá sa jasne vyjadrila, že na základe jej zistení neexistovalo u žalobcu žiadne mentálne postihnutie, ktoré by odôvodňovalo jeho zaradenie do špeciálnej ZŠ, resp. špeciálnej triedy ZŠ. Ak neboli splnené zákonné predpoklady na zaradenie žalobcu do nultého ročníka a následne do špeciálnej triedy, potom došlo k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania minimálne vo vzťahu k žalobcovi. Žalobca ďalej poukázal na to, že pred súdom prvej inštancie zostali nepovšimnuté rozhodujúce skutočnosti, a to: a/ k preradeniu žalobcu došlo na základe dvoch vyšetrení, ktoré definitívne predikovali jeho ďalší osud, nakoľko žalobcu označili ako dieťa trpiace mentálnym postihnutím, čo znamenalo vzdelávanie sa podľa zjednodušených učebných osnov, b/ pri testovaní nebola zohľadnená skutočnosť, že žalobca v čase nástupu do školy len veľmi slabo ovládal slovenský jazyk, c/ súhlas s preradením podpísaný zákonným zástupcom žalobcu nenesie znaky informovaného súhlasu, ktorý by mal byť v podobných prípadoch *conditio sine qua non*, d/ dôvody zaradenia žalobcu následne neboli opakovane skúmané a žalobca nebol niekoľko rokov re-diagnostikovaný (keďže takáto požiadavka v zákone absentovala), e/ aj prípadné priaznivé výsledky nemohli viesť k zmene dôvodu rozdielnosti učiva. Žalobca záverom svojho odvolania dodal, že predmetný rozsudok predstavuje nebezpečný a právne neakceptovateľný precedens schvaľujúci postup v školstve, ktorý podľa názoru žalobcu predstavuje jasnú segregáciu.

9. Predmetný rozsudok napadol odvolaním aj osobitný subjekt na strane žalobcu. Navrhol odvolaciemu súdu, aby napadnutý rozsudok zmenil tak, že žalobe v plnom rozsahu vyhovie. Dôvodil, že v prejednávanej veci je potrebné brať do úvahy celkový kontext prípadu, a to hlavne celkovú situáciu rómskej menšiny v oblasti vzdelávania, a to konkrétne v oblasti špeciálneho školstva. Podľa dostupných štatistík z relevantného obdobia približne 60% detí navštevovalo špeciálne školy. Pre tieto alarmujúce štatistiky bolo v roku 2015 voči SR začaté zo strany Európskej komisie konanie ohľadom porušenia právnych predpisov Európskej únie, konkrétne antidiskriminačnej legislatívy. Disproporčné zastúpenie rómskych detí v špeciálnom školstve kritizovali mnohé výbory OSN, napriek tejto skutočnosti ich Okresný súd Malacky nepovažoval za dostatočný dôkaz diskriminácie žalobcu, pričom štatistiky sú spôsobilé byť dôkazom, na základe ktorého je možné vyvodiť domnienku o diskriminácii, pričom je na žalovanom, aby túto domnienku vyvrátil. Napriek tejto skutočnosti súd prvej inštancie nepostupoval v zmysle ust. § 11 ods. 2 Antidiskriminačného zákona, a teda nedošlo k prechodu dôkazného bremena na žalovaných. Osobitný subjekt vidí pochybenie žalovaného 2/ v nedostatku inkluzívneho vzdelávania a zle nastavenom systéme špeciálneho vzdelávania, ktoré je menej kvalitné a navyše diskriminačné vo vzťahu k rómskej komunite vrátane žalobcu, čo bolo Slovenskej republike vyčítané zo strany výborov OSN, ako aj EÚ, ktorá následne voči Slovenskej republike spustila konanie pre porušenie právnych predpisov EÚ. Pokiaľ ide o žalovaného 1/, ten preradil žalobcu do špeciálnej triedy, ktoré navštevovali takmer výlučne rómske deti (podobne ako nultý ročník, ktorý žalobca tiež navštevoval), a to len na základe dvoch diagnostických testov a bez informovaného súhlasu zákonného zástupcu žalobcu, pričom následne žalobcu niekoľko rokov nerediagnostikoval.

10. Žalovaný 1/ vo vyjadrení k obom (svojím obsahom v podstate identickým odvolaniam) uviedol, že napadnutý rozsudok považuje za vecne správny a navrhuje ho potvrdiť. K odvolacej argumentácii žalobcu a osobitného subjektu uviedol, že predmetom žaloby bolo určenie a náprava diskriminácie v konkrétnom prípade žalobcu, v konaní teda súd nemal riešiť špeciálne školstvo na Slovensku ako také, ani zohľadňovať okolnosti iných prípadov, ale mal za úlohu skúmať, či konaním žalovaných špecifikovaným v žalobe došlo k diskriminácii žalobcu. Účastníkom konania - sporovou stranou je v danom prípade žalobca ako fyzická osoba, ktorá tvrdí, že bolo zasiahnuté do jej práv. Súd prvej inštancie preto nemal a nemohol posudzovať slovenské špeciálne školstvo ako také, ale iba namietané konanie žalovaných vo vzťahu k žalobcovi. Odôvodnenie záverov súdu v rozsudku nedosahuje rozsah, ktorý si žalobca predstavoval najmä v dôsledku toho, že žalobca nedokázal naplniť ani len základné predpoklady pre to, aby konanie vytýkané žalovaným mohol súd posúdiť ako diskriminačné. Súd prvej inštancie jasne konštatoval, že materinským jazykom žalobcu bola v čase testovania slovenčina a nie rómčina, ktorú vôbec neovládal, slovensky hovoril tak v rodine ako s kamarátmi. Iné skutočnosti, z ktorých by

bolo možné usudzovať, že došlo k porušovaniu zásady rovnakého zaobchádzania samotný žalobca neuviedol. Naviac, študijné výsledky žalobcu jednoznačne preukázali, že jeho mentálna kapacita nestačila ani na nižšie nároky kladené na žiakov v špeciálnej triede, čo samo o sebe potvrdilo správnosť jeho zaradenia do takejto triedy. Z uvedeného vyplýva, že jeho zaradením do špeciálnej triedy nemohlo dôjsť k zníženiu možnosti jeho ďalšieho spoločenského uplatnenia, keďže žalobca preukázateľne nebol schopný zvládnuť učivo v bežnej triede. Naopak, žalobca ukončením štúdia na základnej škole v špeciálnej triede získal možnosť študovať na špeciálnych stredných školách, ktorú možnosť nevyužil a štúdium opustil. Pokiaľ ide o dôkazné bremeno opaku podľa § 11 ods. 2 zákona č. 365/2004 Z.z. žalobca opomína, že toto zaťažuje žalovaných až potom, ako v dostatočnej miere oznámi súdu skutočnosť, z ktorých možno dôvodne usudzovať, že k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania došlo. Žalobca však svoju povinnosť nesplnil, keďže jeho strohé označenie ako Róma k tomu nepostačuje a tvrdenie, že mu pri testovaní robil problém slovenský jazyk bolo vyvrátené viacerými dôkazmi, okrem iného svedectvom samotného otca žalobcu, ktorý potvrdil, že žalobca rómsky jazyk neovláda, naopak dobre ovláda jazyk slovenský, ktorým sa hovorilo u nich v rodine. Žalobca tak nesplnil svoju povinnosť uviesť súdu skutočnosť, z ktorých by bolo možné dôvodne usudzovať, že došlo k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania (napr. zaujatý prístup testujúcich z dôvodu farby pleti žalobcu, neskoršie výborné študijné výsledky preukazujúce nesprávne posúdenie mentálnych schopností žalobcu).

11. Žalovaný 2/ vo vyjadrení k odvolaniu navrhol napadnutý rozsudok ako vecne správny potvrdiť. K vecnej stránke odvolania namietal, že žalobca neuviedol konkrétne dôkazy preukazujúce, že by porušil práva žalobcu na rovnaké zaobchádzanie, ani to, aké konkrétne dôkazy v tomto smere boli zo strany žalovaného 2/ súdom prvej inštancie prehliadnuté. Dodal, že pokiaľ ide o prechod dôkazného bremena podľa § 11 ods. 2 zákona č. 365/2004 Z.z. o rovnakom zaobchádzaní, k tomuto dochádza ak žalobca oznámi súdu skutočnosť, z ktorých možno dôvodne usudzovať, že k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania došlo. V tejto súvislosti žalovaný 2/ poukázal na uznesenie ÚS SR sp. zn. IV. ÚS 16/09, podľa ktorého žalobca musí prioritne uniesť dôkazné bremeno týkajúce sa skutočností, z ktorých možno odvodiť, že došlo k priamej alebo nepriamej diskriminácii. Žalobca musí tvrdiť a zároveň aj predložiť také dôkazy, z ktorých možno dôvodne usúdiť, že k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania došlo. Súčasne musí tvrdiť, že pohnútkou diskriminačného konania je napr. rasa, či etnická príslušnosť (pôvod). Až následne sa presúva dôkazné bremeno na žalovanú stranu, ktorá má právo preukazovať svoje tvrdenie, že neporušila zásadu rovnakého zaobchádzania. Žalobca síce tvrdí, že predložil množstvo dôkazov, ktoré jednoznačne preukazujú, že porušil jeho právo na rovnaké zaobchádzanie a zasiahol do jeho práva na ochranu súkromia, v odvolaní však neuviedol ani jeden takýto dôkaz. Žalobca totiž v konaní nepreukázal, že by umožnil umiestnenie žalobcu do špeciálnej triedy za iných podmienok, ako je to u žiakov nerómskeho etnika, ktorú skutočnosť súd prvej inštancie dostatočne a presvedčivo odôvodnil (ods. 133 - 138 odôvodnenia). Za zavádzajúcu považuje žalovaný 2/ aj argumentáciu žalobcu, podľa ktorej v konaní vypočutí svedkovia zhodne potvrdili, že v procese testovania žiakov všeobecne, teda pri zisťovaní ich schopnosti, nehrá žiadnu úlohu to, či ide o rómske dieťa alebo iné dieťa, čo treba vyhodnotiť ako snahu zakryť akékoľvek formy diskriminácie. Skutočný zmysel vyjadrenia svedkov, že nerobili rozdiely medzi rómskymi a nerómskymi žiakmi bol ten, že so všetkými žiakmi zaobchádzali rovnako, bez ohľadu na ich etnickú príslušnosť, čo vyplýva zo svedeckej výpovede T. X. Ž., špeciálneho pedagóga ČŠPP. Skutočnosť, že žalovaný 1/ je čisto rómskou škodou žalovaný 1/ uviedol v čl. I ods. 4 vyjadrenia k návrhu zo dňa 23.7.2014, pričom žalobca tieto tvrdenia v konaní pred súdom prvej inštancie nepoprel. Naviac, predmetom žaloby bolo porušenie zásady rovnakého zaobchádzania spočívajúce v umiestnení žalobcu do špeciálnej triedy, a nie v existencii segregovanej školy a preto odvolacia argumentácia žalobcu o vytvorení segregovanej školy je irelevantná. K námietke žalobcu, že sa súd nevysporiadal s dôkazmi, ktoré potvrdzujú, že testovanie (diagnostika) žalobcu nebola kultúrne a sociálne neutrálna a má negatívny dopad na rómsku menšinu poukázal na svedeckú výpoveď L.. N. Š., klinického psychológa v T., ktorá vyšetřovala žalobcu metódou RP screening so záverom, že v prípade žalobcu nemožno vylúčiť mentálnu retardáciu. Skriningový test RP bol vytvorený v roku 2004 v rámci projektu Phare a bol zostavený tak, aby spĺňal kritéria kultúrnej relevantnosti a zohľadňoval špecifiká cieľovej skupiny detí, k čomu sa osobitne vyjadril v podaní zo dňa 8.8.2014. Žalovaný 2/ poukázal aj na svedeckú výpoveď L. U. X., ktorá uviedla, že žalobcu vyšetřila v roku 2009, keď bol žiakom X. ročníka špeciálnej triedy na ZŠ L. Š., opäť žalobcu vyšetřovala v roku 2011, pri vyšetření použila intelektový test, ktorý je odporúčaný pre osoby so SZP a uviedla, že pre vyšetřenie detí zo SZP používajú test doporučený Výskumným ústavom detskej psychológie a patopsychológie z roku 2005 s názvom „Test školskej spôsobilosti pre deti so SZP“. V Slovenskej republike teda existujú kultúrne a sociálne neutrálne testy určené na diagnostiku žiakov zo SZP (vr. Rómov) a tieto boli pri testovaní žalobcu aj

použitie. Pokiaľ ide o výpoveď L.. Š., táto svedkyňa žalobcu poznala až od jeho 13 rokov a uviedla, že o jeho predchádzajúcich vyšetreniach nemala vedomosť, a tiež že k rozdielnym výsledkom možno dospieť bez toho, aby psychológ urobil chybu proti existujúcim pravidlám. K odvolacej argumentácii týkajúcej sa absencie informovaného súhlasu zákonného zástupcu so zaradením žalobcu do špeciálnej triedy poukázal na právne predpisy účinné v čase zaradenia žalobcu do špeciálnej triedy, podľa ktorej sa nevyžadoval informovaný, ale len obyčajný súhlas zákonného zástupcu. Bez ohľadu na uvedené, z výpovede matky žalobcu zo dňa 8.3.2013 vyplýva, že žiadosť o zaradenie dieťaťa do ZŠ zo dňa 27.6.2006, na ktorej je jej podpis ani neprečítala. Žalovaný 2/ tiež poukázal na výpoveď svedkyne L.. J. W., riaditeľky CPPPaP P. T., podľa ktorej častá diagnostika detí je nesprávna, neobjektívna a zmysel má až po uplynutí určitého obdobia, a podľa jej názoru bol žalobca diagnostikovaný až veľakrát (august 2004, 16.1.2006, 10.6.2009, 12.11.2009, 20.1.2011, 23.6.2011, 18.10.2011). Žalovaný 2/ ďalej uviedol, že podľa odporúčania L.. T. Š.Á., S.. uvedenej v správe z psychologického vyšetrenia zo dňa 23.6.2011, bolo jednou z možností získania nižšieho sekundárneho vzdelania žalobcu „vzdelávanie v 7. ročníku ZŠ formou individuálneho začlenenia podľa IVP, ktorý by zohľadňoval špecifické problémy žiaka (t.j. žalobcu) aj rozdiel v nárokoch ZŠ a ŠZS, ďalšou možnosťou bolo „vzdelávanie v ŠZŠ s rozšírením učiva tak, aby mohol diferenčnými skúškami dosiahnuť nižšie sekundárne vzdelanie, žalobca však ani jednu z uvedených možností nevyužil. K námietke žalobcu, že „jeho prípad poukazuje na zjavnú systémovú chybu v procese zaraďovania rómskych žiakov do špeciálneho vzdelávania, a že okrem početných procesných chýb, nesprávneho právneho posúdenia rozsudok predstavuje aj nebezpečný precedens schvaľujúci postup v školstve, ktorý podľa jeho názoru predstavuje jasnú segregáciu“ uviedol, že ide o nepodložené tvrdenie nepreukazujúce, že by porušil vo vzťahu k žalobcovi zásadu rovnakého zaobchádzania z dôvodu jeho príslušnosti k rómskemu etniku.

12. Odvolací súd, ktorý bol viazaný rozsahom a dôvodmi odvolania (§ 379, § 380 C.s.p.), preskúmal napadnutý rozsudok súdu prvej inštancie, prejednal obe odvolania bez nariadenia odvolacieho pojednávania a dospel k záveru, že nie sú je dôvodné.

13. Odvolací súd sa stotožňuje s nosnými dôvodmi napadnutého rozsudku súdu prvej inštancie a konštatuje ich správnosť (§ 387 ods. 2 C.s.p.). Odvolacie námietky žalobcu a osobitného subjektu na strane žalobcu neboli spôsobilé spochybníť správnosť pre vec podstatných skutkových a právnych záverov súdu prvej inštancie, ktorý vo veci vykonal dokazovanie v potrebnom rozsahu, správne zistil a vyhodnotil skutkový stav veci a tento aj správne právne posúdil.

14. Žalobca postavil svoju žalobu na tom skutkovom základe, že bol žiakom špeciálnej ZŠ P. L. Š. a príslušníkom rómskeho etnika. Má za to, že bol diskriminovaný konaním žalovaného 1/, ktorý ho umiestnil do špeciálnej triedy; vo vzťahu k žalovanému 2/ namietka zaobchádzanie s rómskymi žiakmi vo všeobecnosti pri zaradení a preradení do sústavy špeciálnych škôl, ktorú riadi. Dôvodnosť svojej žaloby vyvodzoval zo všeobecne známych okolností, že členovia rómskej komunity na Slovenku a v Európe sú vo všeobecnosti v nezávideniahodnom postavení, pričom ich zraniteľné a znevýhodnené postavenie v rámci spoločnosti bolo zdôraznené Európskym súdom pre ľudské práva; že situácia rómskych detí vo vzdelávacom systéme je alarmujúca, keď približne 60% celkového počtu žiakov zaradených do sústavy špeciálnych škôl zriadených pre mentálne postihnutých a duševne neschopných žiakov je rómskeho pôvodu. Pokiaľ ide o žalovaného 1/, žalobca namietal jeho diskriminačné zaradenie do nultého ročníka, ktorý sa transformoval na špeciálnu triedu pre žiakov s mentálnym postihnutím, pričom učebné osnovy pre nultý ročník nie sú v skutočnosti zostavené tak, aby dosiahli integráciu. Skutkovo ďalej argumentoval tým, že vyrastal v rómskej rodine, kde sa hovorilo rómskym jazykom a západoslovenským dialektom a len veľmi slabo ovládal slovenský jazyk, za takejto situácie bol zapísaný do nultého ročníka školy, následne navštevoval bežnú triedu v prvom ročníku. Dňa 16.1.2006 a 5.4.2006 bol podrobený psychologickému vyšetreniu a na jeho základe a po súhlase matky, ktorá podpísala a predložila vopred vyplnený formulár so žiadosťou o preradenie do špeciálnej triedy v druhom ročníku pokračoval v štúdiu v špeciálnej triede. V rokoch 2006 - 2009 sa nekonalo žiadne jeho vyšetrenie. V roku 2009 sa vykonal vyšetrenie kvôli jeho problémovému správaniu, v roku 2011 pre jeho osobnostné problémy.

15. Žalobca založil dôvodnosť žaloby na presvedčení, že v jeho prípade došlo k porušeniu práv a slobôd garantovaných Európskym dohovorom o ľudských právach a iných medzinárodných ľudskoprávných zmlúv, Ústavou SR, Antidiskriminačným zákonom a Školským zákonom, keď jeho zaradenie do nultého ročníka, čo je osobitná trieda, bolo predzvesťou toho, že bude musieť navštevovať špeciálnu triedu pre žiakov s mentálnym postihnutím. V dôsledku toho sa s ním zaobchádzalo menej priaznivo ako s inými

v porovnateľnej situácii - t.j. tými, ktorí neboli v nultom ročníku. Má za to, že tento rozdiel v zaobchádzaní bol dôsledkom jeho príslušnosti k rómskemu etniku.

16. Vyššie uvedené tvrdenia a domnienky žalobcu (ods. 14, 15) sa však v konaní pred súdom prvej nepotvrdili. Predovšetkým treba uviesť, že žalobca si plnil 9. ročnú povinnú školskú dochádzku u žalovaného 1/, ktorý sa nachádzal v školskom obvode, v ktorom má trvalý pobyt a na základe súhlasu jeho zákonných zástupcov. Do nultého ročníka bol zaradený na podklade psychologického vyšetrenia, pretože nespĺňal kritéria školskej zrelosti, a to na základe žiadosti jeho rodičov, pričom nultý ročník bol v tom čase určený pre deti, ktoré k 1.9. dosiahli fyzický vek šesť rokov, nedosahovali však školskú zrelosť a nebol u nich predpoklad zvládnutia učiva 1.ročníka základnej školy za jeden školský rok (§ 6 ods. 2 zákona č. 29/1984 Zb.). Z výpovede žalobcu vyplynulo, že išlo o zmiešanú triedu (viď zápisnica o pojednávaní na č.l. 147), teda nie o triedu zloženú výlučne z rómskych detí. Žalobca následne pokračoval v štúdiu v bežnej triede prvého ročníka, a preto jeho zaradenie do nultého ročníka nebolo „predzvesťou“ toho, že bude navštevovať výlučne špeciálnu triedu, ako sa snaží v odôvodnení svojej žaloby navodiť. Do špeciálnej triedy bol priradený až v 2. ročníku ZŠ, a to na základe dvoch odborných psychologických vyšetrení vykonaných lege artis a následného súhlasu rodičov, teda nie na základe svojvôle a diskriminačného postupu žalovaného 1/ a 2/, ale v súlade so zákonom (§ 32a, § 32b zák. č. 29/1984 Z.z.). Za nepravdivé sa ukázalo skutkové tvrdenie, že žalobca poznal len rómsky jazyk a západoslovenské nárečie, čo ho mohlo pri psychologických vyšetreniach a vzdelávacom procese diskriminovať. V rodine žalobcu sa totiž rómsky nehovorí, čo potvrdil vo svojej výpovedi otec žalobcu a napokon aj samotný žalobca. Z vykonaného dokazovania vyplynulo aj to, že žalobca mal v škole problematické správanie (počas prestávky na školskom dvore nožom spôsobil spolužiakovi reznú ranu na predlaktí a ruku mu museli zašit' 28 stehmi; nerešpektoval žiadnu autoritu, slovne aj verbálne fyzicky napádal triednu učiteľku, počas vyučovania kedykoľvek opustil triedu a vstupoval do iných tried, kde vyrušoval a odmietol odísť, kreslil vulgarity po stenách a nástenkách školy, poškodzoval majetok školy, vyhrážal sa zabitím ostatných spolužiakov, vykradol školskú dielňu, pričom riaditeľka základnej školy bola dokonca nútená požiadať o riešenie problémov žalobcu splnomocnenca vlády pre rómsku menšinu - viď žalobcom nerozporované vyjadrenie žalovaného 1/ na č. l. 34, ako aj listinné dôkazy na č. l. 37-59), čo samo o sebe muselo byť v prípade žalobcu prekážkou pokračovania jeho školskej dochádzky v bežnej triede pre vážne poruchy v správaní. Osobnosť žalobcu teda nemohla byť poškodená konaním žalovaných 1/, 2/ spočívajúcim v jeho príslušnosti k rómskemu etniku, ale najmä jeho osobnostnými problémami, pre ktoré bol opakovane, aj na žiadosť rodičov, psychologicky vyšetrený. K prejednávanej veci je potrebné dodať aj to, že už v čase podania žaloby (16.4.2014) žalobca nenavštevoval 9. ročník ZŠ P. L. Š. (žalovaného 1/) ako sa skutkovo dôvodí v žalobe, keďže 9. ročnú povinnú školskú dochádzku (základné vzdelanie) ukončil dňa XX.X.XXXX. V čase začatia konania (školský rok 2013/2014) už študoval na SOU na J. S. X P. X.. Z uvedeného potom možno ustáliť, že zaradenie žalobcu do špeciálnej triedy nebolo samo o sebe spôsobilé negatívne ovplyvniť jeho ďalšie štúdium a bolo len na ňom ako s možnosťami, ktoré mu náš školský systém poskytuje za súčinnosti rodičov naloží. Ako vyplynulo z výpovede otca žalobcu, žalobca štúdium učebného odboru prevádzka - príprava, skladovanie a predaj tovaru na učilišti na J. D.. P. X. nedokončil z dôvodu, že sa mu študovať nechcelo (viď. zápisnica o pojednávaní na čl. 115, Oznámenie údajov na č.l. 139). Z uvedeného dôvodu nie je namieste ani uvažovať nad náhradou za stratu na zárobku v profesionálnom živote žalobcu, pretože žalobca odborné štúdium, na základe ktorého by dosiahol vyššiu kvalifikáciu a teda aj zárobok opustil dobrovoľne na základe vlastného rozhodnutia.

17. Žalobca v konaní tvrdil, že žalovaní voči nemu postupujú diskriminačne. V konaní však neprodukoval žiaden dôkaz, ktorým by preukázal, že sa s ním zaobchádzalo menej priaznivo ako s inými žiakmi, ktorí nie sú príslušníkmi jeho etnika, preto argumentácia týkajúca sa prenesenia dôkazného bremena na žalovaných nie je namieste. Napriek tomu žalovaní listinnými dôkazmi a výsluchmi svedkov preukázali, že k diskriminačnému konaniu vo vzťahu k žalobcovi sa nedopustili. Skutočnosť že na Základnej škole P. L. Š. sú aktuálne žiakmi len rómske deti nemôže založiť záver o rasovej segregácii žalobcu, pretože ide o obec s výrazne zastúpenou rómskou populáciou. Spôsob výučby u žalovaného 1/ nebol segregáčny, žalovaný 1/ vykonával činnosť v zmysle Školského zákona a učebných osnov.

18. Odvolací súd súhlasí s vyjadrením osobitného subjektu, že segregácia vzdelávania rómskych žiakov sa javí ako aktuálny problém Slovenskej republiky, ktorý má potenciál znemožniť dosiahnutie lepšej kvality výchovy a vzdelávania bez patričného dôvodu, pričom táto problematika je rovnaká vo všetkých krajinách s vysokým zastúpením rómskej populácie. V prípade žalobcu však segregácia,

ani diskriminácia zo strany žalovaných 1/, 2/ nebola preukázaná. Inými slovami, v konaní nebolo preukázané, že žalobca bol zaradený do špeciálnej triedy paušálne ako rómske dieťa, ale na základe v tom čase aktuálnych výsledkov riadnych psychologických vyšetrení vykonaných lege artis. Pokiaľ ide o svedeckú výpoveď L.. T. Š., tá pred súdom prvej inštancie vypovedala, že o zaradení žalobcu do Špeciálnej základnej školy nič nevedela (žalobca bol zaradený do špeciálnej triedy, poznámka odvolacieho súdu), pričom žalobcu prvýkrát poznala a vyšetrila až v čase, keď mal 13 rokov. Z tohto dôvodu nemôže relevantne posúdiť jeho školskú zrelosť a mentálne schopnosti v začiatkoch školskej dochádzky žalobcu.

19. Vzhľadom na uvedené odvolací súd napadnutý rozsudok súdu prvej inštancie ako vecne správny potvrdil (§ 387 ods. 1 C.s.p.).

20. O náhrade trov odvolacieho konania rozhodol odvolací súd podľa § 255 ods. 1 C.s.p. v spojení s § 396 ods. 1 C.s.p. a plne procesne úspešnému žalovanému 1/ priznal voči žalobcovi nárok na náhradu trov odvolacieho konania v plnom rozsahu.

O výške náhrady trov konania rozhodne súd prvej inštancie po právoplatnosti rozhodnutia, ktorým sa konanie končí, samostatným uznesením, ktoré vydá súdny úradník (§ 262 ods. 2 C.s.p.)

Odvolací súd dodáva, že na rozdiel od súdu prvej inštancie nevidel v prípade žalovaného 1/ dôvody hodné osobitného zreteľa (ani výnimočnosť situácie), pre ktoré by bolo dôvodné aplikovať v súvislosti s náhradou trov konania ust. § 257 C.s.p. a z tohto dôvodu mu nárok na náhradu trov odvolacieho konania nepriznať. Žalovaný 1/ je štátnou školou financovanou zo štátneho rozpočtu, ktorý bol v konaní legitímne zastúpený zvoleným právnym zástupcom (pričom v odvolacom konaní mu vznikli trovy za 1 úkon právnej pomoci - vyjadrenie k odvolaniu, poznámka odvolacieho súdu).

21. Pokiaľ ide o procesne úspešného žalovaného 2/, tomu odvolací súd nárok na náhradu trov odvolacieho konania nepriznal, pretože mu v odvolacom konaní žiadne trovy nevznikli.

22. Toto rozhodnutie prijal senát odvolacieho súdu pomerom hlasov 3:0.

Poučenie:

Proti tomuto rozsudku odvolanie nie je prípustné.

Proti rozhodnutiu odvolacieho súdu je prípustné dovolanie, ak to zákon pripúšťa (§ 419 C.s.p.).

Dovolanie je prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak

a/ sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov,

b/ ten, kto v konaní vystupoval ako strana, nemal procesnú subjektivitu,

strana nemala spôsobilosť samostatne konať pred súdom v plnom rozsahu a nekonal za ňu zákonný zástupca alebo procesný opatrovník,

c/ v tej istej veci sa už prv právoplatne rozhodlo alebo v tej istej veci sa už prv začalo konanie,

d/ rozhodoval vylúčený sudca alebo nesprávne obsadený súd, alebo

e/ súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces (§ 420 C.s.p.).

Dovolanie je prípustné proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým sa potvrdilo alebo zmenilo rozhodnutie súdu prvej inštancie, ak rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky,

a/ pri ktorej riešení sa odvolací súd odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu,

b/ ktorá v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu ešte nebola vyriešená alebo

c/ je dovolacím súdom rozhodovaná rozdielne (§ 421 ods. 1 C.s.p.).

Dovolanie podľa § 421 ods. 1 nie je prípustné, ak

a/ napadnutý výrok odvolacieho súdu o peňažnom plnení neprevyšuje desaťnásobok minimálnej mzdy; na príslušenstvo sa neprihliada,

b/ napadnutý výrok odvolacieho súdu o peňažnom plnení v sporoch s ochranou slabšej strany neprevyšuje dvojnásobok minimálnej mzdy; na príslušenstvo sa neprihliada,

c/ je predmetom dovolacieho konania len príslušenstvom pohľadávky a výška príslušenstva v čase začatia dovolacieho konania neprevyšuje sumu podľa písmen a/ a b/ (§ 422 ods. 1 C.s.p.).

Dovolanie môže podať strana, v ktorej neprospech bolo rozhodnutie vydané (§ 424 C.s.p.).

Dovolanie sa podáva v lehote dvoch mesiacov od doručenia rozhodnutia odvolacieho súdu oprávnenému subjektu na súde, ktorý rozhodoval v prvej inštancii (§ 427 ods. 1 prvá veta C.s.p.).

Dovolanie je podané včas aj vtedy, ak bolo v lehote podané na príslušnom odvolacom alebo dovolacom súde (§ 427 ods. 2 C.s.p.).

V dovolaní sa popri všeobecných náležitostiach podania uvedie, proti ktorému rozhodnutiu smeruje, v akom rozsahu sa toto rozhodnutie napáda, z akých dôvodov sa rozhodnutie považuje za nesprávne / dovolacie dôvody/ a čoho sa dovolateľ domáha /dovolací návrh/ (§ 428 C.s.p.).

Dovolateľ musí byť v dovolacom konaní zastúpený advokátom. Dovolanie a iné podania dovolateľa musia byť spísané advokátom (§ 429 ods. 1 C.s.p.).

Povinnosť podľa ods. 1 neplatí, ak je

a/ dovolateľom fyzická osoba, ktorá má vysokoškolské právnické vzdelanie druhého stupňa,

b/ dovolateľom právnická osoba a jej zamestnanec alebo člen, ktorý za ňu koná má vysokoškolské právnické vzdelanie druhého stupňa,

c/ dovolateľ v sporoch s ochranou slabšej strany podľa druhej hlavy tretej časti tohto zákona zastúpený osobou založenou alebo zriadenou na ochranu spotrebiteľa, osobou oprávnenou na zastupovanie podľa predpisov o rovnakom zaobchádzaní a o ochrane pred diskrimináciou alebo odborovou organizáciou a ak ich zamestnanec alebo člen, ktorý za ne koná má vysokoškolské právnické vzdelanie druhého stupňa (§ 429 ods. 2 CSP).

Dovolanie prípustné podľa § 420 možno odôvodniť iba tým, že v konaní došlo k vade uvedenej v tomto ustanovení (§ 431 ods. 1 C.s.p.).

Dovolací dôvod sa vymedzí tak, že dovolateľ uvedie, v čom spočíva táto vada (§ 431 ods. 2 C.s.p.).

Dovolanie prípustné podľa § 421 možno odôvodniť iba tým, že rozhodnutie spočíva v nesprávnom právnom posúdení veci (§ 432 ods. 1 C.s.p.).

Dovolací dôvod sa vymedzí tak, že dovolateľ uvedie právne posúdenie veci, ktoré pokladá za nesprávne, a uvedie, v čom spočíva nesprávnosť tohto právneho posúdenia (§ 432 ods. 2 C.s.p.).